

2015-11-18

Utbildningsdepartementet
Kopia till: Kulturdepartementet

Prioriterade områden inom utbildning

Synpunkter till statsrådet Fridolin vid samrådsmöte den 25 november 2015

Företrädare för de sverigefinska och tornedalska minoriteterna har i en skrivelse daterad den 12 februari 2015 begärt samråd med statsrådet Fridolin med anledning av den akuta situation som råder på utbildningsområdet. Med hänvisning till Europarådets rekommendationer från januari 2015 och de kartläggningar som gjorts på utbildningsområdet vill vi framför allt lyfta fram följande prioriterade områden där samtliga punkter är lika akuta:

Myndighetsstyrning

- **Modersmålsundervisning**
 - Säkerställa att modersmålsundervisningen utformas så att eleverna kan tillägna sig reell läs- och skrivkunnighet i minoritetsspråket. Nuvarande timantal är för lågt för att kunna uppnå läs- och skrivkunnighet: regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att förtydliga kraven på kommunerna vad gäller acceptabel miniminivå (timantal) för att kunna uppnå kraven i kursplanen.
 - Kommunerna förefaller inte ha informerat om förändringen av skollagens bestämmelser 1/7 2015 rörande rätt till modersmålundervisning. En nationell riktad informationsinsats efterlyses.
 - Fokus i betygssystemet behöver flyttas från dagens årskurser till en indelning i en trappstegsmodell där elevens förutsättningar placeras i fokus, t.ex. om eleven påbörjar sin modersmålsundervisning i årskurs 5 borde betyg ges i årskurs 6 i modersmål mot bakgrund av att eleven läst ett år modersmål, inte mot bakgrund av betygskriterier för årskurs 6.
 - Tema Modersmål: saknar permanent finansiering och uppdaterats därför inte för närvarande, vilket påverkar situationen för modersmåls lärarna negativt. Tema modersmål behöver öronmärkta medel på samma sätt som minoritet.se.
- **Utforma lärarutbildning, och lärarfortbildning så att den motsvarar de reella behoven**
 - ”Snabbspåret” för meänkieli fungerar inte – behövs lärare till låg- och mellanstadiet också
 - En strategi för fortbildning av befintliga lärare saknas
 - Lärarutbildningsansvaret för t.ex. meänkieli är i praktiken en ämneslärarutbildning för högstadielärare, vilket inte alls är i linje med det faktiska behovet. Uppdraget för lärarutbildningsansvaret måste göras om helt så att förskollärarutbildningen är den utbildning som planeras och genomförs först, därefter löpande på något längre sikt resterande lärarutbildningar för både lägre och högre stadier. Dra således tillbaka uppdraget i sin nuvarande form för ämneslärarutbildningen för meänkieli för år 2016 vid Umeå universitet. Utarbeta en ny förordning för lärarutbildningen som omfattar

- förskollärautbildningen, och om möjligt direkt även utbildning för lärare mot de lägre stadierna, vilken sedan 2017 träder ikraft som ett uppdrag till Umeå universitet.
- Undersök även i samband med ovan nämnda om det svenska regelverket är förenligt med ett delat grundutbildnings-, och lärarutbildningsansvar mellan Umeå universitet och Tromsø universitet i Norge. Tromsø universitet har en akademisk miljö för det kvänska språket, som lingvistiskt sett är mycket närmare meänkielin än finskan, vilket meänkieli skulle gynnas av mer sett i ett helhetsperspektiv för samtliga utbildningar: både grundutbildning, lärarutbildning och forskarutbildning.
 - Behövs tydligare incitament så att fler studenter väljer att utbilda sig till lärare i minoritetsspråk (jmf andra områden där det råder brist på lärare).
- **En tydligare samordning mellan grundutbildningsansvaret och lärarutbildningsansvaret behövs där även forskarutbildningsansvaret för nationella minoriteter och minoritetsspråk inkluderas i båda uppdragen.**
 - En tydlig och långsiktig enhetlig strategi saknas idag för både grundutbildningen och lärarutbildningen, där även utpekade ansvaret för forskarutbildningen ska ingå i båda delar.
 - **Öka kunskapen om de nationella minoriteterna**
 - Skolverket har tagit fram läromedel om romer och deras historia. På motsvarande sätt behövs material rörande de övriga nationella minoriteterna. Det som hitintills givits ut är således i alldeles för liten omfattning och ambitionsnivåerna för publicering av läromedel behöver höjas avsevärt. Ansvaret för att producera läromedel behöver också förtydligas så att långsiktighet kan genomsyra utgivningen.
 - En strategi för utgivning av läromedel behöver utarbetas där kontinuitet och långsiktighet är i fokus

Lag- och förordningsändringar

- **Förändringarna i lagstiftningen om rätten att läsa modersmål utan förkunskaper i grundskolan omfattar inte gymnasiet, vilket är en stor brist i systemet.**
 - Även på gymnasienivå är det nödvändigt att elever får möjligheten att läsa modersmål utan förkunskaper (minoriteterna anförde detta redan i remissvaren)
- **Höja statusen på minoritetsspråken**
 - Meritpoäng vid ansökan till gymnasium och universitet, nationella minoritetsspråk behöver läggas till (inte bara som moderna språk)
- **Fungerande regelverk för distansutbildning**
 - Mycket skyndsamt se till att förändringar träder i kraft så att modersmålsundervisning kan på ett utförligt sätt genomföras även som distansstudier vid grundskolan och gymnasiet.

Frågor som behöver utredas/undersökas närmare

- **Utformande av en genomtänkt utbildningsstrategi för minoritetsspråken**
 - Ambitionsnivån och aktivitetsgraden från samhällets sida måste höjas avsevärt på utbildningssidan för att minoritetsspråken ska kunna bevaras: frågan om införande av lagstadgad skyldighet att anordna undervisning på minoritetsspråken och att höja Sveriges åtaganden enligt artikel 8 a, b och c i den europeiska språkstadgan behöver utredas. Det

behöver finnas en utbildningsstrategi för de nationella minoritetsspråken från förskola till universitet. Strategier som även inbegriper forskarutbildning efterlyses.

- Rättsregler hindrar användandet av starkare tvåspråkiga undervisningsmodeller eller språkbadsmodeller som skulle behövas omgående (*full immersion*)
- **Förbättra tillgången på tvåspråkig undervisning**
 - Regeringen bör ge kommuner möjlighet att ansöka om extra medel för att erbjuda tvåspråkig undervisning
 - Modellen med integrerad samisk undervisning skulle kunna användas även för finska och meänkieli (avtal mellan kommun och statlig skolmyndighet för att kunna erbjuda elever fler timmar undervisning i minoritetsspråket och annat ämne på minoritetsspråket)
 - Regelverket för etablering av friskolor fungerar inte för de nationella minoriteterna – i praktiken omöjligt att starta ny friskola

Det behövs ett helhetsgrepp och ett helhetstänk för att vi ska kunna komma vidare och att barn ska få det stöd de har rätt till.